

2022/2023 навчальний рік

Історія класичної соціології
«Соціологія комунікацій, реклама та зв'язки з громадськістю»

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

29 серпня 2022 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Борисов Роман Ігорович, кандидат соціологічних наук, старший викладач кафедри соціології

Мусієздов Олексій Олександрович, доктор соціологічних наук, доцент, професор кафедри соціології

Програму схвалено на засіданні кафедри соціології

Протокол № 15 від 14 червня 2022 року

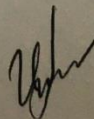
В.о. завідувачки кафедри соціології

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено з гарантом освітньої програми «Соціологія комунікацій, реклама та зв'язки з громадськістю»

Гарант освітньої програми
«Соціологія комунікацій,
реклама та зв'язки з громадськістю»

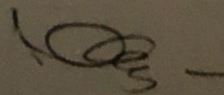

Ірина СОЛДАТЕНКО

Програму погоджено з науково-методичною комісією соціологічного факультету

Протокол № 10 від 21 червня 2022 року

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія соціології» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів спеціальності 054 – соціологія «Соціологія комунікацій, реклама та зв'язки з громадськістю»

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни є поглибити знання про історію розвитку соціологічних ідей, відтворити контексти розвитку класичної соціології

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

Основними завданнями вивчення дисципліни є розкриття змісту класичних соціологічних ідей та концепцій, ХІХ – початку ХХ ст., та соціальні та теоретичні умови їх виникнення; формування умінь та навичок аналізу та порівняння різних концепцій, напрямків, підходів

1.3. Кількість кредитів – 8

1.4. Загальна кількість годин – 240

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
	1-й
Семестр	
	2-й
Лекції	
	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
	10 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
	220 год.
у тому числі індивідуальні завдання	
Контрольна робота 5 год.	
Курсова робота 20 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми, Освітнього стандарту спеціальності 054 – «Соціологія» за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти (затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.03.2020 № 371, зі змінами, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки України від 28.05.2021 № 593) здобувачі повинні набуті компетентності та демонструвати такі результати навчання:

Загальні компетентності

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК03. Здатність працювати в команді.

ЗК05. Володіння основними методами, способами і засобами одержання, зберігання, переробки інформації, мати навички роботи з комп'ютером.

ЗК06. Здатність діяти соціально відповідально та свідомо.

ЗК07. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК08. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК09. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК10. Здатність генерувати нові ідеї.

ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.

Компетентності, визначені університетом:

ЗК 14. Дослідницька компетентність випускника університету як результат науковості змісту й технологій підготовки здобувача вищої освіти, націленості його на пошукову/дослідну діяльність;

ЗК 15. Мовленнєва та комунікативна компетентність, що передбачає якісне оволодіння випускником університету як українською, так й іноземними мовами, які він здатен застосовувати у відповідності та з урахуванням вихідних умов та особливостей середовища спілкування.

Фахові компетентності:

ФК 01. Здатність оперувати базовим категоріальним апаратом соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

ФК 02. Здатність до опановування та використання основних класичних та сучасних соціологічних теорій.

ФК 03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.

ФК 04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

ФК 05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження.

ФК 06. Володіння базовими навичками створення текстів і документів, що використовуються в соціології, у сфері зв'язків з громадськістю та реклами.

ФК 07. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і нефаківців.

ФК 08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога, фахівця у сфері реклами, зв'язків з громадськістю.

ФК 09. Уміння обговорювати професійні проблеми, відстоювати свою точку зору, пояснювати сутність явищ, подій, процесів, робити висновки, давати аргументовані відповіді.

Компетентності, визначені університетом:

ФК 15. Підприємницька компетентність, що сприятиме успішному працевлаштуванню, готовності й здатності випускника будувати власний бізнес, забезпечити власну фінансову ефективність та успішність на ринку праці;

ФК 16. Цифрова компетентність, що передбачає володіння засобами її впровадження та ефективне використання цілого комплексу базових інформаційних технологій у професійній діяльності при організації власної роботи та прийнятті управлінських рішень тощо.

Програмні результати навчання:

РН 01. Використовувати понятійний апарат соціології, реклами, зв'язків з громадськістю в професійній діяльності.

РН 02. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.

РН 03. Застосовувати положення соціологічних теорій та концепцій до дослідження соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

РН 04. Пояснювати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних завдань в сфері соціології, реклами та зв'язків з громадськістю.

РН 05. Вільно спілкуватися державною та іноземною / іноземними мовами усно і письмово з професійних питань.

РН 07. Вміння використовувати інформаційно-комунікаційні технології у процесах пошуку, збору та аналізу соціологічної інформації.

РН 08. Обґрунтувати власну позицію, робити та аргументувати самостійні висновки за результатами досліджень і аналізу професійної літератури.

РН 11. Здатність презентувати результати соціологічних досліджень для фахівців і широкої громадськості.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

РОЗДІЛ 1. СТАНОВЛЕННЯ СОЦІОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

Тема 1. Предмет історії соціології як науки й коло її методологічних проблем

Предмет історії соціології. Особливості її еволюції. Співвідношення предмета соціології й предмета історії соціології. Проблема періодизації історії соціології й можливих критеріїв виділення періодів в історико-соціологічному процесі. Методологічна проблематика і її еволюція. Роль окремих соціологів у процесі розвитку історії соціології. Особливості розвитку соціології в окремих країнах. Питання актуалізації соціології й проблеми історії соціології. Основні напрямки в підходах до аналізу історико-соціологічного процесу: хронологічне, проблемне, національне, персоніфіковане й ін.

Принципи й методи історико-соціологічного пізнання. Взаємозв'язок предмета науки з образом науки, характерним для певної історичної епохи. Конкретні приклади з історії соціології. Генезис науки. Історія соціології як історичний досвід рішення універсальних проблем розвитку теоретичної думки.

Тема 2. О. Конт - основоположник позитивізму в соціології

Взаємини Клод Анрі Де Рувруа Сен-Симона й Огюста Конта. Взаємопроникнення ідей. Особливості позитивістської соціології й соціологічної концепції О. Конта. Розуміння предмету соціології. Завдання соціології: аналіз законів соціального буття в його організаційних формах і процесах розвитку. Соціологія як загальна теорія пристрою й розвитку суспільства.

О. Конт про соціальний факт, соціальну статику й соціальну динаміку. Класифікація наук. Закон трьох стадій інтелектуального розвитку. Концепція соціального прогресу. Концепція взаємин суспільства й індивіда. Проблема здорового глузду. Систематизація людської моралі. Ріст соціального почуття. Умови торжества позитивного знання.

О. Конт про методологічні проблеми науки, принципи дослідження, про роль методів спостереження, експерименту, порівняння й історичного аналізу.

Місце соціології О. Конта в історії позитивізму. Сильні й слабкі сторони соціологічної концепції О. Конта. Оцінка й переоцінка ідей Конта в історико-соціологічному контексті розвитку соціологічної думки. Соціологічні ідеї О. Конта в Україні й Росії в ХІ столітті.

Тема 3. Біолого-еволюційна соціологія другої половини ХІХ століття. Г. Спенсер

Особливості біолого-еволюційної соціології. Її передумови й місце в розвитку ідей про суспільство.

Відношення Герберта Спенсера до соціологічної концепції Огюста Конта. Особливість позитивізму Г. Спенсера. Його учення про загальну еволюцію. Характеристика принципів соціального структурування, росту й диференціації. Закон універсальної еволюції як принцип "інтеграції матерії" й "джерело руху". Суспільство як організм і надорганічний агрегат. Проблема еволюції й соціального прогресу. Особистість і соціальне ціле.

Сполучення еволюційно-історичного зі структурно-функціональним і системним підходами в : "регулятивної", "виробничої", "розподільної".

Аналіз проблеми соціального контролю. Роль і місце страху. "Страх перед живими" підтримує держава, "страх перед мертвими" підтримує церква.

Твір Г. Спенсера "Основи соціології" - оригінальне філософське й соціологічне дослідження, засноване на етнографічному матеріалі. Характеристика суспільства,

взаємин у родині, обрядових і політичних установ, аналогія між біологічним і соціальним організмами й т.д..

Соціологічна концепція і її зв'язок з етичними й естетичними поглядами. Утилітаризм і гедонізм. Принцип безцільної доцільності.

Оцінка ідей Г. Спенсера в контексті інших соціологічних шкіл і напрямків.

РОЗДІЛ 2. ПСИХОЛОГІЧНІ КОНЦЕПЦІЇ У СОЦІОЛОГІЇ

Тема 4. Психологічний напрямок у соціології

Передумови виникнення психологічного напрямку в соціології

Криза натуралізму в соціології. Становлення й розвиток психології як науки. Основний принцип психологічного напрямку в соціології: "Ключ до розгадки соціальних явищ варто шукати в психології". Основні концепції психологічного напрямку в соціології.

Психологія народів. Ідеї "народного духу" і концепція Моритца Лацаруса (1824 - 1903) і Хейнмана Штейнталя (1823 - 1899). Ідеї "Психології народів" Вільгельма Вундта (1832 - 1920). Роль концепції психології народів у розробці теми вивчення культури, взаємодії культури й індивідуальної свідомості, порівняльних досліджень і т.д..

Психологія натовпу. Гюстав Лебон (1841 - 1931). Цивілізація як продукт творчої еліти. Зростання ролі мас у сучасних умовах й її причини. Зміна поведінки людини в натовпі як результат гіпнозу й навіювання. Класифікація натовпів за Г. Лебоном. Характеристики натовпу. Роль "вождя" у натовпі.

Теорія наслідування. Габріель Тард (1843 - 1904). Суспільство як продукт взаємодії індивідуальних свідомостей, що відбувається через передачу людьми один одному й засвоєння ними вірувань, переконань, намірів і т.д. Соціальна (колективна) психологія як підстава соціології і її відмінність від психології індивіда. Психологічний механізм наслідування як ключ до пояснення соціальної поведінки. "Суспільство - це наслідування, а наслідування - рід гіпнотизму". Механізм поширення нововведень: наслідування, опозиція, адаптація. Види наслідування: мода й звичай. Закони й методи соціології. Психологія натовпу. Натовп та публіка.

Еволюційно-психологічний напрямок в американській соціології. Особливості виникнення соціології в США: специфіка соціальних проблем і вищої освіти. Характерні риси американської соціології.

Лестер Франк Уорд (1841 - 1913). Ідеї еволюції й критика біологічного еволюціонізму Г. Спенсера. "Генезис" й "телезис". Психологічна еволюція. Соціальні сили. Соціальний меліоризм.

Франклін Генрі Гіддингс (1855 - 1931). Суспільство як результат одночасно несвідомої еволюції й свідомого розвитку. Суспільство як продукт асоціації. Суспільство як організація. "Свідомість роду". Соціологія як наука про соціальну структуру й про механізм розвитку соціальної цілісності. Соціальні класи й причини нерівності.

Інстинктивізм. Пошук внутрішньоособистісних детермінант, які могли б одночасно пояснити й індивідуальне, і групова поведінка. Тенденція пояснювати людське поведіння переважно несвідомими імпульсами. Вільям Мак-Дугалл (1871 - 1938). Поняття інстинкту. Інтерпретації інстинктів. Значення ідей інстинктивізму.

Інтеракціонізм. Процес взаємодії індивідів як основний предмет дослідження інтеракціонізму. Особистість, суб'єкт взаємодій як соціальна істота, що належить до певних соціальних груп і виконуючу якусь соціальну ролі. Основна теза інтеракціонізму: людина стає людиною, тобто істотою соціальним, завдяки його взаємодії з іншими людьми.

Чарльз Хортон Кулі (1864 - 1929). "Теорія дзеркального "Я"": особистість - це сума психічних реакцій людини на думку про нього оточуючих людей, а людина формується залежно від думки про нього оточуючих людей і власної самооцінки. Суспільство як сума

взаємних реакцій людей один на одного. "Первинні групи" й "вторинні групи". Проблема соціалізації індивіда.

Вільям Айзек Томас (1863 - 1947) і чиказька школа в соціології. Поняття "установка" й "визначення ситуації". "Теорема Томаса": "Якщо ситуація визначається як реальна, то вона реальна по своїх наслідках".

Символічний інтеракціонізм. Джордж Герберт Мід (1863 - 1931). Основна ідея символічного інтеракціонізму: сукупність процесів взаємодій конститує суспільство й соціального індивіда. Жест і символ. Прийняття ролі іншого. "Роль узагальненого іншого". Аналіз динаміки "Я": "I" та "me".

Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу

Біографія Зигмунда Фрейда (1856 - 1939). Передумови формування ідей психоаналізу. Основи концепції психоаналізу. Вчення про сексуальність: лібідо, сублімацію й витиснення. Рівні свідомості: топографічна модель. Структура особистості: Воно (Id), Я (Ego) і Над-Я (Super Ego). Соціалізація індивіда. Критика класичного психоаналізу. Соціологічні аспекти психоаналізу. Лібідо як творчий початок. Культура як продукт сублімації. Культура як репресивна структура: "невдоволеність культурою". Ідеї інстинктивізму: Ерос і Танатос й їхня роль у функціонуванні суспільства. Інтерпретація релігії. Релігія як колективний невроз, інспірований почуттям провини. Поширення й розвиток ідей психоаналізу: фемінізм і фрейдомарксизм. Значення ідей З. Фрейда.

РОЗДІЛ 3. ФОРМАЛЬНА СОЦІОЛОГІЯ

Тема 6. Ф. Тьоніс як основоположник формальної німецької класичної соціології

Основні біографічні дані Фердинанда Тьоніса (1855 - 1936). Ф. Тьоніс про побудову системи формальних, "чистих" категорій соціології, які мають універсальність і дозволяють аналізувати соціальні явища й минулого, і сьогодення. Основна робота Ф. Тьоніса - "Спільність і суспільство" (з'явилася в 1887 році, друге видання виходить в 1912 році, маючи підзаголовок "Основні поняття чистої соціології").

"Спільність" й "суспільство" - найважливіші категорії соціологічної концепції Ф. Тьоніса. Спільність характеризує тривалу форму спільного життя в родині й народі. Суспільство - певна доцільна, але механічна конструкція, реалізована в більших містах і державі. Тут панує егоїзм, контрасти, експлуатація.

Воля як важливий елемент соціальних відносин. Типологічна характеристика розуміння волі. Основні типи соціальних систем. Соціальні зв'язки, колективи, соціальні організації. Типологія суспільних відносин.

Соціологія підрозділяється на "загальну" й "спеціальну". У свою чергу, остання включає "чисту" (теоретичну), "прикладну" й емпіричну (соціографію). Соціологія як наука про людину, про його фізичної, психічної, соціально-природної сутності.

Тема 7. Формальна соціологія Г. Зіммеля

Основні етапи духовної еволюції Георга Зіммеля (1858 - 1918): а) натуралістичний; б) неокантіанський, коли можливий аналіз цінностей і культури ставиться до сфери, що перебуває по ту сторону природної каузальності. При цьому джерелом творчості виступає особистість із її апріорно заданим способом бачення; в) активно розробляється проблема життя. Філософія життя в контексті проблеми культури.

"Формальна соціологія" - інтегральна частина загальфілософської й культурної концепції Г. Зіммеля. Основні поняття: "зміст", "форма", "взаємодія".

Зміст - історично обумовлені цілі, мотиви, спонукання людських взаємодій. Форма - універсальний спосіб втілення й реалізації історично мінливих змістів.

Г. Зіммель виділяє кілька моментів у пізнанні суспільства. Перший щабель характеризує той рівень соціологічного дослідження, що може бути в рамках будь-якої соціальної науки. Головна мета соціологічного дослідження - вичленовування чистих форм соціації. Предмет соціології. Соціологічний метод служить виділенню чистих форм соціації. Соціологія виникає із практичної необхідності розвитку суспільства.

Соціологія культури Г. Зіммеля. Джерело розвитку культури - пульсація життєвої стихії, що не визначається раціонально. Творчість, втілюючись у культурі, відчужується. Розбіжність життєвих змістів і культурних форм веде до конфлікту й загибелі культури. Проблема конфлікту. Аналіз масової культури.

Індивід. Соціальні типи. Соціальні взаємодії. Індивід і воля. Пригода. Проблема історичного часу. Соціологія релігії в розумінні Г. Зіммеля.

Робота Г. Зіммеля "Філософія грошей". Універсалізм обміну. Гроші і їхня роль у процесі обміну. Гроші як загальний засіб й еквівалент особистісних цінностей. Гроші й стиль життя.

Історична доля ідей Г. Зіммеля.

РОЗДІЛ 4. УКРАЇНЬСКА СОЦІОЛОГІЯ

Тема 8. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.

Роботи українських вчених 1860-1870 років. Вплив позитивізму та марксистської соціальної теорії. Соціологічна концепція М. Драгоманова: необхідність, завдання та методи соціології, політична соціологія. Вплив постаті та ідей М. Драгоманова на подальший розвиток української соціологічної думки.

Соціологічна творчість І. Франка: осмислення еволюційних ідей та марксизму, задачі суспільної науки, необхідність соціальної статистики. Проект створення наукової соціології Б. Кістяківського. Соціологічна діяльність М. Ковалевського в контексті української, російської та світової соціології. Генетична соціологія М. Грушевського.

Тема 9. Українська соціологія на еміграції

Діяльність соціологічних інститутів. Український соціологічний інститут (Відень, 1919 р.) Українські соціологічні студії у Празі. Український інститут громадознавства та його науково-просвітницькі задачі. Український робітничий університет. "Загальна соціологія" М. Шаповала як перший український підручник з соціології.

Український вільний університет (Відень, Прага, Мюнхен). Українська господарська академія у Подебрадах. Вищий педагогічний інститут ім. М. Драгоманова.

Національно-визвольна тематика у дослідженнях українських вчених: О. Бочковський, В. Старосольський. Проект націології.

Політична соціологія В. Липинського: нація та держава, теорія еліт та вчення про ідеологію, проект класократичного устрою.

Тема 10. Українська радянська соціологія

Стан соціології в Росії у 1910-і роки: загальна характеристика: марксистська та немарксистська традиції.

Розвиток радянської соціології у 1920-30 рр. Робота В. Леніна "Про значення воєнничого матеріалізму" та висилка російських вчених у 1922 році. Поширення емпіричних досліджень та вдосконалення соціологічних методів. Основна тематика досліджень. Робота М. Бухаріна "Теорія історичного матеріалізму. Популярний підручник з марксистської соціології" та реакція на неї.

Наукова праця з соціологічних проблем в Україні у 1920-і роки. Діяльність Всеукраїнської Академії наук (ВУАН). Повернення на Україну М. Грушевського.

Відновлення соціології наприкінці 1950-х років. Соціологія та будівництво соціалістичного та комуністичного суспільства. Лабораторії конкретних соціологічних досліджень та їх діяльність. Інститут конкретних соціологічних досліджень АН СРСР. Розвиток соціології 1960-х років та утиски початку 1970-х рр. Стан радянської та української соціології 1970-80-х рр. Соціологія і перебудова. Нова динаміка розвитку соціології.

РОЗДІЛ 5. ФОРМУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ МЕТОДОЛОГІЇ

Тема 11. Марксистський напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс

Наукова й суспільно-політична діяльність Карла Маркса (1818 - 1883) і Фрідріха Енгельса (1820 - 1895). Основні роботи: Тези про Фейєрбаха (К. Маркс), "Маніфест Комуністичної партії" (спільно К. Маркс і Ф. Енгельс), "Капітал" (К. Маркс), "До критики політичної економії. Передмова" (К. Маркс), "Походження родини, приватної власності й держави" (Ф. Енгельс).

Людина й суспільство. Марксистська антропологія: сутність людини, людина як homo faber і роль продуктивної праці, проблема відчуження. Суспільство як сукупність суспільних відносин. Матеріалізм як теорія пізнання. Основний методологічний принцип марксизму: "суспільне буття визначає суспільна свідомість". Матеріалістичне розуміння історії. Суспільно-історичний процес як процес зміни суспільно-економічних формацій. Структура суспільно-економічної формації і її визначеність способом виробництва матеріальних благ. Концепція класової боротьби: "клас-у-собі" й "клас-для-себе". Теорія ідеології. Конфлікт як джерело розвитку й необхідність революції. Значення й критика ідей марксизму.

Тема 12. Розуміюча соціологія М. Вебера

Біографія М. Вебера (1864 - 1920). Теоретичні передумови веберівської методології: неокантіанство й філософія життя. "Віднесення до цінності" й "суб'єктивно-практична оцінка". Принцип "свободи від оцінки" у науці. Інтерпретація "цінності". Поняття ідеального типу. Ідеальнотипічний метод пізнання соціальних явищ. Теорія соціальної дії. Типи соціальної дії. Розуміння соціальної дії як пояснювальний принцип соціології. Проблема раціональності. "Раціональність - це доля Заходу". Веберівська інтерпретація капіталізму: протестантська етика. Соціологія релігії. Політична соціологія. Легітимність панування. Типи легітимного панування. Політика як покликання й професія. Наука як покликання й професія.

Тема 13. Соціологізм Е. Дюркгейма

Біографія й інтелектуальні джерела концепції Е. Дюркгейма (1858 - 1917). Онтологічний аспект соціологізму: інтерпретація соціальної реальності. Колективне й індивідуальне. Методологічний аспект соціологізму й пізнавальні цілі соціології. Поняття соціального факту й пояснювальний принцип соціологізму. "Інститут" у концепції Е. Дюркгейма. Предмет соціології. Проблема солідарності й суспільний поділ праці. Механічна й органічна солідарність. Поняття соціальної функції. Аномія й розрізнення нормальних і патологічних явищ. Соціологія релігії: священне й світське. Соціальні функції релігії: релігія як самоосвячення суспільства. "Самогубство". Типи самогубств.

Тема 14. Соціологічна концепція В. Парето

Життєві віхи, особливості світогляду й еволюція цінностей В. Парето (1848 - 1923) - їхній вплив на формування соціологічних поглядів. Проблема науки в концепції В. Парето.

Соціологія як логіко-експериментальна наука. Проблема "свободи від цінностей" у науці. Наука й політика. Соціологія як засіб "зривання масок". Порівняння позицій Е. Дюркгейма й В. Парето із проблем наукового пізнання.

Теорія соціального поводження В. Парето. Логічні й нелогічні дії, підстави їхнього розмежування. Співвідношення засобів і цілей як критерій розмежування дій; порівняння з ідеями М. Вебера про соціальну дію.

Почуття як глибинна основа людських дій. Теорія ірраціоналізації людської поведінки. Порівняння ідей В. Парето й З. Фрейда. Постійні й мінливі елементи нелогічних дій. "Осадки" й "похідні". Класифікація опадів. Класифікація похідних.

Аналіз функціонування суспільства як системи. Системна орієнтація в моделях В. Парето. Ідея прогресу і її "викриття".

Теорія еліт В. Парето. Поняття еліти, "широке" й "вузьке" визначення еліти. Види еліт (правляча й неправляча). Характерні риси правлячої еліти. Механізми керування масами. Циркуляція еліт як елемент підтримки соціальної рівноваги. Революція як доповнення циркуляції еліт, сутність революції. Цикли підйому й занепаду еліт. Типи еліт у сфері політики ("леви" й "лиси") і в сфері економіки ("рантье" й "спекулянти"). Теорія еліт В. Парето й сучасність.

Значення ідей В. Парето для розвитку соціологічного знання. Співвідношення концепції В. Парето з концепціями К. Маркса, Е. Дюркгейма, Г. Спенсера, З. Фрейда.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	У тому числі						У тому числі					
	Лек	Сем	Лаб	Інд	СР	Усього	Лек	Сем	Лаб	Інд	СР	Усього
Розділ 1. Становлення соціології як науки												
Тема 1. Предмет історії соціології як науки й коло її методологічних проблем							2				14	16
Тема 2. О. Конт - основоположник позитивізму в соціології								2			14	16
Тема 3. Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер											18	18
Разом за розділом 1							2	2			46	50
Розділ 2. Психологічні концепції у соціології												
Тема 4. Психологічний напрямок у соціології							2				14	16
Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу								2			14	16
Разом за розділом 2							2	2			28	32
Розділ 3. Формальна соціологія												
Тема 6. Ф. Тьонніс як основоположник формальної німецької класичної соціології							2				16	18
Тема 7. Формальна соціологія Г. Зіммеля								2			16	18
Разом за розділом 3							2	2			32	36
Розділ 4. Українська соціологія												
Тема 8. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.							2				14	16
Тема 9. Українська соціологія на еміграції								2			14	16
Тема 10. Українська радянська соціологія											18	18
Разом за розділом 4							2	2			46	50
Розділ 5. Формування соціологічної методології												
Тема 11. Марксистський напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс											18	18
Тема 12. Розуміюча соціологія М. Вебера							2				16	18
Тема 13. Соціологізм Е. Дюркгейма								2			16	18
Тема 14. Соціологічна концепція В. Парето											18	18
Разом за розділом 5							2	2			68	72
Усього годин							10	10			220	240

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Ден.	Заоч.
2	Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер		2
3	Соціологічні аспекти психоаналізу		2
4	Формальна соціологія Г.Зіммеля		2
5	Українська соціологія на еміграції		2
8	Соціологізм Е. Дюркгейма		2
	Усього годин		10

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи		Кількість годин	
			Ден	Заоч
1	Предмет історії соціології як науки й коло її методологічних проблем	Огляд літератури за темою.		14
2	О. Конт - основоположник позитивізму в соціології	Огляд літератури за темою.		14
3	Біолого-еволюційна соціологія другої половини XIX століття. Г. Спенсер	Огляд літератури за темою. Виконання творчого завдання «Позитивізм у художній літературі»		16
4	Психологічний напрямок у соціології	Огляд літератури за темою.		14
5	Соціологічні аспекти психоаналізу	Огляд літератури за темою.		14
6	Ф. Тьоніс як основоположник формальної німецької класичної соціології	Огляд літератури за темою.		11
7	Формальна соціологія Г. Зіммеля	Огляд літератури за темою.		11
8	Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.	Огляд літератури за темою.		14
9	Українська соціологія на еміграції	Огляд літератури за темою.		14
10	Українська радянська соціологія	Огляд літератури за темою. Написання есе.		11
11	Марксистський напрямок у соціології. К. Маркс і Ф. Енгельс	Огляд літератури за темою. Виконання творчого завдання.		12
12	Розуміюча соціологія М. Вебера	Огляд літератури за темою.		16
13	Соціологізм Е. Дюркгейма	Огляд літератури за темою.		16
14	Соціологічна концепція В. Парето	Огляд літератури за темою. Написання есе.		13
15	Підготовка до контрольної роботи 1			5
16	Підготовка курсової роботи 2			20
Разом				220

Види навчальної діяльності (змішане навчання)

Лекції						
	Класифікація	Попередня підготовка	Подача нової інформації	Тренування	Зворотний зв'язок	
Тема 1. Предмет історії соціології як науки й коло її методологічних проблем	Вступна	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу	
Тема 4. Психологічний напрямок у соціології	Оглядова	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Робота з кейсами; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу	
Тема 6. Ф. Тьонніс як основоположник формальної німецької класичної соціології	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Робота з кейсами; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу	
Тема 8. Українська соціологія другої половини XIX – першої половини XX ст.	Інформаційна (тематична)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Робота з кейсами; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу	
Тема 12. Розуміння соціологія М. Вебера	Завершальна (підсумкова)	Ознайомлення або повторення термінології, необхідної для роботи з темою	- Тексти; - відеоконференція	- Питання для самоперевірки; - Робота з кейсами; - Пошук відповідей на питання	- Запитання; - Обговорення навчального матеріалу	
Семінари						
	Вид навчальної діяльності	Попередня підготовка	Виконання практичного завдання	Оцінювання	Рефлексія	Зворотний зв'язок
Тема 2. О. Конт - основоположник позитивізму в соціології	Діяльність в аудиторії	Опитування			Діалог, групове обговорення	- Групові консультації; - коментарі під час заняття від викладача
Тема 5. Соціологічні аспекти психоаналізу	Онлайн-діяльність		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	- Опитування; - вико - нання практичного завдання	- Діалог, групове обговорення; - короткі усні відповіді на питання	- Групові консультації; - коментарі під час заняття від викладача

Тема 7. Формальна соціології Г. Зіммеля	Діяльність в аудиторії		Завдання, що виконуються під час семінарських занять	● Опитування;	● Діалог, групове обговорення; ● короткі усні відповіді на питання	● Групові консультації; ● коментарі під час заняття від викладача
Тема 9. Українська соціологія на еміграції	Онлайн-діяльність		● Пошук відповідей на питання;	● Опитування; ● допомога	● Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача
Тема 13. Соціологізм Е. Дюркгейма	Онлайн-діяльність		● Пошук відповідей на питання	● Опитування; ● допомога	● Діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання	Групові консультації; коментарі під час заняття від викладача

6. Індивідуальне завдання

Курсова робота, яка виконується впродовж семестру. Тема має бути пов'язаною зі змістом курсу та спрямована на порівняння двох або більше соціологічних концепцій. Обсяг роботи 40 000 знаків. Робота має бути представленою (захищеною) впродовж семестру.

7. Методи навчання

Лекції, пояснення, бесіди, дискусії, діалог, групове обговорення; короткі усні відповіді на питання, групові консультації; коментарі під час заняття від викладача, робота з навчальною та науковою літературою.

8. Методи контролю

Робота на семінарських заняттях, поточна контрольна робота, презентація доповіді за обраною темою.

9. Схема нарахування балів

Поточне тестування та самостійна робота															Підсумковий семестровий контроль (екзамен)	Усього	
Розділ 1			Розділ 2		Розділ 3		Розділ 4			Розділ 5				Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Результат	40	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	T13	T14				
-	5	5		5	5		5			5	5	5		20	60		

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
80-89	добре	
70-79		
60-69		
50-59	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Усна доповідь готується самостійно за результатами прочитання джерел зі списку літератури. Максимальна кількість балів за доповідь – 4 бали.

Участь у семінарі передбачає попереднє прочитання тексту зі списку літератури та виконання в аудиторії завдань, що пропонуються викладачем. Максимальна оцінка за участь в семінарі – 4 бали. Критерії оцінки: правильність використання категорій – 2 бали, самостійність та оригінальність – 2 бали.

Контрольні роботи проводяться 2 рази. Завдання контрольних робіт складається з запитань, на які потрібно дати розгорнуту відповідь. Максимальна оцінка за контрольну роботу – 10 балів. Критерії оцінки: глибина аналізу та повнота охопту – 4 бали, правильність використання категорій – 4 бали, самостійність та оригінальність – 2 бал.

Письмовий іспит складається з відкритого питання, на яке потрібно дати розгорнуту відповідь, а також з тестових питань, у яких передбачено 4 варіанти відповіді, один з яких є правильним. Максимальна оцінка за іспит – 40 балів, критерії оцінювання відкритого питання: глибина аналізу – 5 балів, адекватне використання концептів – 5 балів, грамотність, логічність, структурованість викладу – 5 балів, самостійність та оригінальність – 5 балів.

10. Рекомендована література

Основна література

1. Арон Р. Етапи розвитку соціологічної думки /. Пер. з фр. Г. Філіпчука. Київ : Юніверс, 2004. – 688 с.
2. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / Пер. з нім. О. Погорілого. Київ : Наш формат, 2018. 216 с.
3. Вебер М. Господарство і суспільство. Нариси соціології розуміння / Пер. з нім. М. Кушніра. Київ : Всесвіт, 2012. 1112 с.
4. Вебер М. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ : Основи, 1998. 534 с.

5. Гуменюк Л. Й. Соціологія : хрестоматія (від першоджерел до сучасності): навчальний посібник. У 2-х томах. Львів : ЛьвДУВС, 2019.
6. Даниленко О. А., Ковальова І. Д. Мусієздов О. О. Історія соціології : Навчально-методичний посібник. Харків : Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна, 2004. 330 с.
7. Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя: Тотемна система в Австралії / Пер. з фр. Г. Філінгука та Зої Борисюк . Київ : Юніверс, 2002.
8. Захарченко М.В., Погорілий О.І. Історія соціології (від античності до початку ХХ ст.). Київ : Либідь, 1993 – 336 с.
9. Макеєв С. Інтелектуали: три зразка ставлення до війни. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. №4. С. 158-177.
10. Погорілий О. І. Соціологічна думка ХХ століття : навч. посіб. Київ : Либідь, 1996. 224 с.
11. Рибщун О. Особливості розвитку української соціології за радянських часів // Бурлачук В. та ін. Історія української соціології. Навчальний посібник. Київ : Кондор, 2018. С. 281-332.
12. Kocka J. The Social Sciences between Dogmatism and Decisionism: A Comparison of Karl Marx and Max Weber. *Modern German Sociology*. Routledge, 2021. С. 76-111.

Допоміжна література

1. Борисов Р. Макс Вебер і сучасність: модернізація, раціоналізація, легітимація. *Український соціологічний журнал*, 2020. №25. С. 14-22.
2. Казаков В. Ідеальний тип у творчості Карла Маркса і Макса Вебера. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2018. №3. С. 74-95.
3. Малюк А. Імперіалізм у Марксовій концепції глобалізації. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. №3. С. 33-61.
4. Малюк А. Концепція глобалізації Маркса: спроба теоретичної реконструкції. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2018. №4. С. 157-178.
5. Малюк А. К. Маркс про роль капіталізму в формуванні всесвітньо-історичних відношень. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. №1. С. 73-91.
6. Сорока Ю.Г., Борисов Р.І. «Соціологія» та «Історія соціології» для «Соціальної роботи»: до концептуалізації соціологічної складової освітньої програми // «СОСІОПРОСТІР:МІЖДИСЦИПЛІНАРНИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ З СОЦІОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ». 2021. № 11. С. 6-16.
7. Тьоніс Ф. Спільнота та суспільство / Пер. з нім. Н. Комарова, О. Погорілий. Київ : Дух і літера, 2005. 262 с.
8. Фройд З. Невпокій в культурі / Пер. з німецької Ю. Прохасько. Київ : «Апріорі», 2021. 120 с.
9. Фройд З. Вступ до психоаналізу / Пер. з німецької: Петро Тарашук. Харків : КСД, 2015. 480 с..
10. Maksymenko O. Demoralised but not depraved: Why societal lack of norms disheartens people but does not necessarily make them commit moral transgressions. *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2019. № 1. С. 187-190.
11. Sheleff L. S. Social cohesion and legal coercion: A critique of weber, Durkheim, and Marx. Brill, 2021.

11.Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Інтернет-ресурси

- Щорічник Міжнародної соціологічної асоціації (МСА) – "Annual Review of Sociology" – <http://www.annualreviews.org/loi/soc>
- Соціологічний факультет, Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна (електронна бібліотека, тексти публікацій) – <http://socio.karazin.ua/navchannya/elektronna-biblioteka>
- Інститут соціології НАН України (Київ): <http://i-soc.com.ua/>
- Інститут демографії і соціальних досліджень імені В. М. Птухи НАН України: <http://www.idss.org.ua>
- Київський міжнародний інститут соціології (КМІС): <http://www.kiis.com.ua>
- Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: <http://www.uisr.org.ua/monitoring>
- «Критика» (часопис). Міжнародний огляд книжок та ідей: <https://krytyka.com/ua>
- Міністерство соціальної політики України <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/index>
- Державний інститут сімейної та молодіжної політики: <http://www.dipsm.org.ua/>
- [Майкл Буравой — лекція про публічну соціологію](#) — YouTube.

Журнали:

- Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки : збірник наукових праць – <https://sociology.knu.ua/uk/library/aktualni-problemi-sociologiyi-psiologiyi-pedagogiki-zbirnik-naukovih-prac>
- Вісник Дніпровського університету. Серія: філософія, соціологія, політологія – <https://www.dnu.dp.ua/visnik/fsnm/12>
- Вісник Львівського університету Серія: соціологічна – <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/sociology>
- Вісник Маріупольського державного університету. Серія: філософія, культурологія, соціологія – <http://visnyk-culturology.mdu.in.ua/>
- Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» – <https://periodicals.karazin.ua/ssms/>
- «Габітус» (Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій) – <http://habitus.od.ua/>
- Журнал соціальної критики «Спільне» – <http://commons.com.ua>
- Соціологія: теорія, методи, маркетинг – <http://stmm.in.ua/archive/>
- Український соціологічний журнал – <https://periodicals.karazin.ua/usocjour>
- Український соціум – <https://ukr-socium.org.ua/uk/>
- American Journal Of Sociology – <https://www.journals.uchicago.edu/loi/ajs>
- American Sociological Review – <https://journals.sagepub.com/home/asr>
- Current Sociology – <https://journals.sagepub.com/home/csi>
- International Sociology – <https://journals.sagepub.com/home/iss>
- European Sociological Review – <https://academic.oup.com/esr>